

УДК 378.147+373.3

Л. М. Макарова

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Одним із провідних напрямів реформування системи національної освіти є підвищення ролі професіоналізму, творчих здібностей, конкурентоспроможності випускника, здатності його самостійно приймати рішення в ситуації вибору, бути мобільним, динамічним, конструктивним спеціалістом. Тому вся система підготовки вчителя початкової школи у вищому педагогічному закладі з одного боку повинна спрямовуватися на формування високого рівня професіоналізму майбутніх фахівців, нового мислення, вміння виробляти індивідуальний стиль педагогічної діяльності, а з іншого, орієнтуватися на інноваційні підходи до організації і здійснення навчального процесу в початковій школі.

Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання є технологізація. В процесі впровадження інновацій виникає ціла низка проблем, основною з яких є проблема підготовки майбутнього вчителя, здатного ефективно працювати в нових соціальних умовах, організовувати навчально-виховний процес на засадах використання сучасних технологій.

Нагальною потребою сьогодні виступає впровадження освітніх технологій в практику початкової школи. Слід зауважити, що ця проблема досліджується як в теоретичному, так і в науково-методичному напрямках. У теоретичному аспекті здійснюється пошук статусу освітніх технологій як категорії педагогіки: формується цілісне уявлення про сутність, структуру складових; вивчаються наукові основи технологій у різних сферах педагогічної діяльності (дидактичній, виховній, управлінській); досліджуються методологія й теорія проектування педагогічних технологій; у цілому створюються основи теорії педагогічної технології (Л. Алексюк, І. Зязюн, Г. Селевко, С. Сисоєва, О. Пехота та ін.).

У науково-методичному аспекті проектуються нові технології, які базуються на продуктивних педагогічних ідеях і концепціях: досліджується теорія і методика навчання вчителів впровадженню сучасних технологій в практику початкової школи (В. Бондар, О. Дусавицький, В. Д'яченко, П. Ерднієв, І. Шапошнікова та ін.).

Технології навчання реалізуються на практиці безпосередньо вчителем. Від того, наскільки він усвідомлює зміст технології, її наукові основи, як уміє їх адаптувати до конкретних умов, розробляти індивідуальні технології викладання навчального предмета залежить не тільки результативність освітнього процесу, але і прийняття сучасних технологій навчання як інструментарію діяльності кожного окремого

вчителя. Тому у майбутніх фахівців у галузі початкової освіти має бути сформована технологічна готовність до практичного застосування набутих знань щодо особливостей використання в навчальному процесі сучасних технологій, до вироблення особистісної педагогічної концепції.

Аналіз досліджень і публікацій. У працях багатьох вітчизняних учених значну увагу приділено питанням впровадження педагогічних технологій у процес навчання школярів:

- організації ігрової діяльності дітей (Т. Байбара, М. Вашуленко, І. Гудзик, О. Савченко та ін.);
- диференціації у навчанні підростаючого покоління (Ю. Бабанський, Ю. Гільбух, Л. Коваль, С. Логачевська, В. Онищук, В. Паламарчук тощо);
- шляхам організації навчальної проектної діяльності учнів 1 – 4 класів (Т. Башкинської, О. Онопрієнко, В. Тименко);
- підходам до реалізації технології розвитку критичного мислення (А. Байрамов, О. Белкіна-Ковальчук, Т. Воропай, Д. Десятов, О. Марченко, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло та ін.).

Вивченню питання професійної готовності майбутніх учителів присвячено значну кількість наукових досліджень (О. Абдулліна, Г. Балл, В. Бондар, І. Зязюн, А. Капська, Л. Кондрашова, Д. Мазоха, В. Моляко, В. Сластьонін, Д. Узнадзе та ін.). Спираючись на судження названих учених, ми поділяємо думку про те, що професійна готовність майбутнього вчителя початкової школи являє собою інтегральне особистісне новоутворення, підґрунтям якого є оптимальна сума знань, необхідна система професійних умінь і навичок, а також психологічна установка на досягнення поставленої мети, мотиви, потреби, здібності, особистісні якості, адекватні вимогам діяльності [3].

Питання готовності майбутніх учителів до використання педагогічних технологій у професійній діяльності висвітлено у наукових доробках Л. Коваль, О. Мірошніченко, Л. Петухової та ін. Нам імponує думка О. Мірошніченко, яка тлумачить підготовку студентів до впровадження дидактичних технологій у професійну діяльність як багатогранний навчально-пізнавальний процес, спрямований на оволодіння професійними знаннями, вміннями й навичками і формування якісного рівня їхньої готовності до проектування означених технологій [4].

Аналіз стану зазначеної проблеми дозволяє визначити, що феномен готовності та психологічні механізми її становлення вже знайшли своє відображення у дослідженнях психологів, у тому числі в працях з проблем професійної підготовки педагога (В. Бондар, М. Д'яченко, Л. Кандибович, В. Максимов).

Велике значення для створення нової концепції педагогічної підготовки майбутнього вчителя мають ідеї навчання, що розвиває і виховує (Л. Виготський, Л. Занков), особистісно орієнтованої освіти (В. Сериков, І. Якіманська), розуміння професійного становлення

особистості як умови її самореалізації (С. Батишев), концепція розвитку і виховання особистості як процесу її саморозвитку протягом життя (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв). Тому маємо сенс розглянути проблему педагогічної підготовки з точки зору переорієнтації всієї системи на професійний розвиток і саморозвиток конкретного студента, його професійних інтересів і потреб, створення умов, спрямованих на розкриття і розвиток загальних і спеціальних здібностей, позитивну самореалізацію як у навчально-пізнавальній, так і професійній діяльності.

Процес формування готовності до діяльності як явище педагогічної дійсності ще не здобув достатнього обґрунтування в аспекті системного підходу. Це значною мірою стосується і проблеми технологічної готовності майбутнього вчителя початкової школи. Аналіз досліджень з цієї проблеми свідчить про те, що наповнюваність категорії „готовність” конкретним змістом зумовлюється тим видом діяльності, оволодіння яким є метою підготовки. У нашому випадку це теорія і методика навчання майбутніх учителів початкової школи впроваджувати педагогічні технології в практику початкової школи. Тому теоретичну основу нашого дослідження становлять праці А. Алексюка, О. Пехоти, С. Сисоевої та ін. [1, 5, 7].

Інноваційні процеси в сучасній освіті породили в початковій школі велику кількість різноманітних систем і технологій, спрямованих на вдосконалення навчально-виховного процесу. Незважаючи на розмаїття підходів до класифікації педагогічних технологій (В. Беспалько, М. Кларин, Г. Селевко, Т. Назарова, О. Пехота, В. Пітюков та ін.), викладач вищого педагогічного закладу має прагнути зорієнтувати майбутнього вчителя початкової школи у їх правильному виборі. У зв'язку з цим виникає потреба у підготовці педагогічних кадрів до роботи в умовах реалізації інноваційної політики країни і наданні їм відповідних знань. Саме тому вкрай необхідним є пошук шляхів і засобів, які дають змогу зробити новий крок у методичній підготовці майбутнього вчителя початкової школи, тобто вивести його на рівень професійної компетентності [2, 6, 8].

Таким чином, на сьогодні проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, які готові доцільно впроваджувати педагогічні технології в початковій школі залишається актуальною.

Мета статті полягає у визначенні особливостей організації фахової підготовки майбутніх учителів щодо формування технологічної готовності педагогів до використання педагогічних технологій у процесі викладання освітньої галузі „Мова і література”, обґрунтуванні доцільності введення курсу „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література” як одного з шляхів розв'язання зазначеної проблеми.

Незважаючи на досить різноманітну науково-методичну літературу з проблем педагогічних технологій, їх впровадження в навчально-виховний процес початкової школи залишається мало вивченим,

оскільки недостатньо висвітленим залишається питання основних характеристик педагогічних технологій, їх змісту. Проблема підготовки педагогів до впровадження педагогічних технологій досить складна і потребує уважного розгляду.

Одним із шляхів розв'язання цієї проблеми є навчальний курс „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література”, метою якого є формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до впровадження сучасних навчальних технологій у практику (зокрема, під час викладання в початковій школі освітньої галузі „Мова і література”).

У запровадженні зазначеного навчального курсу ставиться завдання:

- досягти досконалого вивчення майбутніми вчителями початкової школи загальних теоретичних основ технологічного підходу;
- узагальнити знання про сучасні педагогічні технології та їх класифікації;
- ознайомити студентів з концептуальними і теоретичними положеннями про сучасні навчальні технології галузі „Мова та література” в початковій школі;
- формувати практичні уміння і навички доцільного використання сучасних навчальних технологій на уроках мови та літератури в початковій школі;
- сприяти розвитку умінь здійснювати свою майбутню професійну діяльність з використанням педагогічних технологій галузі „Мова та література”;
- формувати рефлексивну позицію, яка орієнтує вчителя на усвідомлення і аналіз власної діяльності, педагогічну творчість, самостійну дослідницьку роботу.
- ознайомити з варіативністю сучасних підручників та програмно-методичного забезпечення, з вимогами до інноваційної діяльності педагога.

У змісті курсу передбачено ознайомлення студентів з теоретичними основами конструювання уроку в початковій школі на основі використання сучасних навчальних технологій.

У результаті вивчення навчального курсу „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література” студенти повинні **знати**:

- характерні ознаки системних, локальних і модульних педагогічних технологій;
- концептуальні положення, мету, завдання, зміст сучасних педагогічних технологій у системі початкової освіти;
- основні характеристики технологій галузі „Мова та література”;
- методичні підходи до моделювання навчального процесу в початковій школі на основі використання сучасних педагогічних технологій;

- особливості проєтування уроків в початкових класах на засадах вибраної технології;

Оволодіння майбутніми вчителями початкової школи методикою застосування педагогічних технологій у процесі вивчення навчального курсу „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література” визначається такими **вміннями**:

- інтегрувати знання в умовах варіативності сучасних педагогічних технологій в початковій школі, моделювати процесуальні компоненти навчання мови та літератури молодших школярів;
- використовувати навчальні технології для досягнення освітніх цілей галузі „Мова та література” в початковій школі з метою посилення практичної та індивідуальної спрямованості навчання на розвиток молодшого школяра;
- визначати функції на момент використання; діагностувати і коригувати впливи на особистість учня;
- порівнювати особливості традиційної та інноваційної системи навчання;
- забезпечувати відбір педагогічно доцільних технологій і презентувати педагогічний проєкт з використанням технологій у галузі „Мова та література”;
- моделювати навчальний процес у початковій школі на основі використання сучасних педагогічних технологій;
- проєктувати уроки на засадах обраної технології, вести їх обговорення, давати оцінку і самооцінку проведених занять;
- проводити порівняльний аналіз різних навчальних технологій, самовизначатися по відношенню до них.

Отже, аналіз науково-методичної літератури та досвіду підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності свідчить, що навчальний курс «Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література” є одним із шляхів розв’язання проблеми формування готовності майбутніх фахівців початкової школи до впровадження сучасних навчальних технологій у практику (зокрема, під час викладання в початковій школі освітньої галузі „Мова і література”).

Перспективи подальших наукових пошуків пов’язані з вивченням особливостей використання програмних педагогічних засобів для реалізації дидактичних принципів у процесі викладання в початковій школі освітньої галузі „Мова і література”.

Список використаної літератури

- 1. Алексюк А. М.** Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: підручник / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
- 2. Беспалько В. П.** Освіта і навчання за участю комп’ютерів : навч.-метод. посіб. / В. Беспалько. – М., 2002. – 290 с.
- 3. Бондар В. І.** Управління формуванням професійної компетентності вчителя /

В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 2. – С. 20 – 27. **4. Мірошніченко О. В.** Підготовка майбутнього вчителя до впровадження дидактичних технологій у початковій школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / О. В. Мірошніченко. – Одеса, 2009. – 20 с. **5. Пехота О. М.** Професійна індивідуальність майбутнього вчителя. Педагогіка і психологія / О. М. Пехота // Вісник АПН України. – 1994. – № 5. **6. Пехота Е. Н.** Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя / под общ. ред. И. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 281 с. **7. Сисоєва С. О.** Основи педагогічної творчості вчителя : посібник / С. О. Сисоєва. – К., 1996. **8. Селевко Г. К.** Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.

Макарова Л. М. Формування технологічної готовності майбутніх учителів початкової школи

У статті розглянуто актуальні питання формування технологічної готовності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення курсу „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література”. Розкрито зміст поняття професійна готовність майбутнього вчителя початкової школи. Обґрунтовано актуальність вивчення курсу „Технології вивчення освітньої галузі „Мова і література” як одного зі шляхів формування технологічної готовності майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: технологізація, освітні технології, професійна готовність майбутнього вчителя початкової школи.

Макарова Л. М. Формирование технологической готовности будущих учителей начальной школы

В статье рассмотрены актуальные вопросы формирования технологической готовности будущих учителей начальных классов в процессе изучения курса „Технологии изучения образовательной отрасли „Язык и література”. Раскрыто содержание понятия профессиональная готовность будущего учителя начальной школы. Обосновано актуальность изучения курса „Технологии изучения образовательной отрасли „Язык и література” как одного из путей формирования технологической готовности будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: технологизация, образовательные технологии, профессиональная готовность будущего учителя начальной школы.

Makarova L. M. Forming Technology Readiness for Future Primary School Teachers

The article describes the current issues of forming technology readiness for future elementary school teachers in the process of studying the course

„Technology education industry study „Language and Literature”. Revealed the concept of the future professional readiness elementary school teacher. The urgency of the course „Technology education industry study „Language and Literature” as one of the ways of technology readiness for future elementary school teachers.

Key words: technologization, educational technologies, professional preparedness of the future elementary school teacher.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2012 р.

Прийнято до друку 24.01.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Коротяєв Б. І.

УДК 37.013.42:316.624.3

М. О. Малькова

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема девіантної поведінки дітей – одна з центральних соціально-педагогічних, а також психологічних проблем. Адже якби не було труднощів у вихованні підростаючого покоління, то потреба суспільства в соціальній педагогіці, віковій і педагогічній психології, педагогіці і приватних методиках не була б настільки актуальною. До питань виховання девіантних дітей зараз приковано особливо пильну увагу громадськості, вчених, педагогів. Газети і журнали пістрявлять заголовками і цілими редакційними рубриками: „Кроки шкільної реформи”, „Неблагополучні сім’ї: соціально-педагогічна допомога”, „Особливості молодіжної субкультури і її вплив на нинішнє покоління підлітків”, „Життєві переваги підлітків”, „Увага: безпритульні діти” тощо. Активно обговорюються проблеми дитячої проституції, наркоманії, зниження віку злочинців. Однак, незважаючи на те, що ця проблема саме на теперішній час є дуже актуальною, не можливо сказати, що вона нова. Проблема девіантної поведінки має свою історію, і ми вважаємо за доцільне розглянути її виділивши два історичні періоди: 1) 30-і – 80-і роки ХХ ст.; 2) з 80-х років ХХ ст. до наших днів. Такий підхід надасть цілісну інформацію з цієї проблеми. Біля витоків дослідження проблеми девіантної поведінки дітей і підлітків стояли такі вчені: П. Блонський, П. Бельський, Л. Виготський, В. Кашенко, Г. Фортунатов, В. Куфаєв, А. Лазурський, П. Люблінський, А. Макаренко, Г. Мурашов, В. М’ясищев, П. Ефрусі та ін. У своїх роботах вони аналізували різні сторони проблеми важковиховуваності дітей і відповідно давали різні визначення цього поняття. П. Блонський поняття „важкий школяр” розкривав через ставлення до нього вчителя,